

มรดกไทย THAI HERITAGE

อาจารย์สุนันท์ อยู่คงดี *
Sunanta Yukongdi

บทคัดย่อ

“มรดกไทย” คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วรรณกรรม ศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี ตลอดจนถึงการดำเนินชีวิตและคุณค่าทางประเพณีต่าง ๆ อันเป็นผลผลิตร่วมกันของคนในชาติในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มรดกไทยแบ่งเป็น 6 สาขา คือ พระพุทธศาสนา ภาษาไทยและวรรณกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี งานช่าง สถาปัตยกรรม และดนตรีไทย

คำสำคัญ: มรดกไทย

ABSTRACT

Thai heritage is the symbol of the nation which is consist of antiques, artifacts, archaeological sites, literatures, handicrafts, and music. It also includes ways of life and traditional value in Thailand. It could be said that Thai's cultural diversity has been inherited since the ancient times. Thai heritage can be divided in to six categories such as Buddhism, Thai language and literatures, history and archaeology, handicrafts, architecture, and Thai music.

Keyword: Thai heritage.

คณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทยได้มีมติเห็นชอบคำจำกัดความ คำว่า “มรดกไทย” คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ซึ่งได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน วรรณกรรม ศิลปหัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี ตลอดจนถึงการดำเนินชีวิตและคุณค่าทางประเพณีต่าง ๆ อันเป็นผลผลิตร่วมกันของคนในชาติในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

จากคำจำกัดความนี้มองเห็นได้ชัดเจนว่า ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมที่สวยงามหลากหลายสืบทอดตลอดมา เป็นระยะเวลาอันยาวนานในทุก ๆ ด้านในสาขาต่าง ๆ กันคือ

1. พระพุทธศาสนา
2. ภาษาไทยและวรรณกรรม
3. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี
4. งานช่าง
5. สถาปัตยกรรม
6. ดนตรีไทย

พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยจะเห็นว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์นับแต่กรุงสุโขทัยเป็นต้นมา ทรงสนพระทัยในคำสอนและทรงปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ทรงศรัทธาอย่างยิ่งยวดจนถึงกับทรงผนวชในขณะทรงครองสิริราชสมบัติคือ สมัยกรุงสุโขทัย พระเจ้าลิไทได้เสด็จออกผนวชชั่วคราว ณ วัดอรุณญิก สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

* ที่ปรึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

เสด็จออกผนวช ณ วัดจุฬามณี ในกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ และ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ก็ทรงออกผนวชทั้งสองพระองค์ พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ทรงเป็น เอกอัครศาสนูปถัมภกอย่างแท้จริง และยังทรง สนับสนุนศาสนาอื่นที่คนไทยนับถืออีกด้วย เพราะ คำสอนทุกศาสนาสอนให้ทุกคนทำความดีด้วยกัน

จะเห็นได้ว่าคนไทยนับถือศาสนาด้วยความ เคารพเลื่อมใสและปฏิบัติตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่น ทำให้คนไทยมีเหตุผล อยู่ร่วมกันอย่างสุขสันติ สามัคคีปรองดอง สมานฉันท์เหมือนญาติพี่น้อง จะได้ยินเรียกขานว่า พี่ ป้า น้ำ อา ปู่ ย่า ตา ยาย โดยเคารพอาวุโสสืบเนื่องมาจนบัดนี้ คำสอนของ ศาสนาพุทธได้หยั่งลงในจิตใจของคนไทยและ ที่สำคัญพระเจ้าแผ่นดินของชาวไทยทรงเป็น พุทธมามกะ

พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าได้มีบทบาทและยังลึกลงในจิตใจ ของคนไทยจนทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณี การดำเนินชีวิต การปกครอง วัฒนธรรมที่งดงาม ทั้งหลาย ได้ถ่ายทอดสั่งสมมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นรากฐานของจิตใจที่สืบทอดมาแต่บรรพชน อย่างต่อเนื่องยาวนาน หากจิตใจของคนไทยไม่มี หลักยึดให้มั่นคงพอ อาจจะต้องประสบกับความ ยุ่งยากตลอดชีวิตของตนเอง ศาสนาจึงมีส่วนช่วย ให้เรามีจิตใจที่มั่นคงงดงาม เป็นระเบียบพร้อมที่จะ เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ โดยเฉพาะ ในสมัยที่โลกไร้พรมแดนเช่นปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์ไทยจะเห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เปิดกว้าง ในความเชื่อและไม่กีดกัน ตลอดจนไม่เบียดเบียน ศาสนาอื่น ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมที่ดำรง ชีวิตแบบเรียบง่าย เป็นสังคมเกษตรกรรมต้อง พึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ทำให้ขนบธรรมเนียม สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลาง ของสังคมไทย ทั้งด้านการศึกษา ภาษา ศิลปะ

วัฒนธรรม การสังคมสังเคราะห์ จึงกล่าวได้อย่าง ภาคภูมิใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของ ชาติไทย เป็นรากฐานของสังคม คือมรดกชั้นเอก ของไทยที่ต้องช่วยกันทะนุบำรุงรักษาสืบไป

ภาษาและวรรณกรรม

มนุษย์รู้จักภาษาพูดก่อนแล้วจึงรู้จักใช้ ภาษาเขียน โดยพยายามเขียนเครื่องหมายขึ้นมา แทนความรู้สึกนึกคิด จึงเกิดอักษรแสดงความคิด ขึ้นมา เป็นวิวัฒนาการของภาษาเขียน จากหลัก ฐานที่ค้นพบตามฝาผนังถ้ำ ถึงแม้ส่วนใหญ่จะเป็น ภาพลายเรขาคณิตหรือภาพสีก็ดี เมื่อพัฒนาเป็น ตัวอักษรก็นิยมแกะลงในดินเหนียว เสาหิน หนังสัตว์ ผืนผ้า เปลือกไม้ โลหะต่าง ๆ จนถึงกระดาษใน ปัจจุบัน สำหรับอักษรไทยที่ปรากฏในหลักศิลา จารึกของพ่อขุนรามคำแหงท่านกล่าวไว้ว่า ได้ ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ใน พ.ศ. 1826 และได้มี การปรับปรุงลักษณะอักษรไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชาติไทยมีภาษาไทยที่เป็นภาษาของคนไทยเอง การนำภาษามาเรียบเรียงให้เป็นเรื่องเป็นราวที่ดี หรือนำมาร้อยกรองด้วยภาษาที่ไพเราะงดงามนั้น เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของ ผู้เขียนและผู้อ่าน อันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ชาติที่ เจริญแล้วต้องมีวรรณกรรมเป็นของตนเอง และ วรรณกรรมของชาติที่นักเขียนหรือกวีได้แต่งไว้ล้วน มีคุณค่าเป็นอนเนกอนันต์ ดังนี้

คุณค่าของอารมณ์ เกิดจากแรงบันดาลใจ ของผู้ประพันธ์ที่ถ่ายทอดไปยังผู้อ่านซึ่งตีความ ตรงหรือคล้ายผู้ประพันธ์ก็ได้ เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้า เป็นต้น บางเรื่องอาจ จะกล่อมเกล่าอารมณ์ทำให้จิตใจแจ่มใสสดชื่น กล้าหาญ ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้ภาษาเป็นการสื่อเจตนา

คุณค่าทางปัญญา วรรณกรรมไทยแทบทุก เรื่อง ผู้อ่านย่อมได้รับความรู้ความคิดเพิ่มขึ้น ทำให้ สติปัญญาแตกฉาน รู้เท่าทันคนอื่น รู้จักทัศนคติ ของคนอื่น นำมาเป็นแนวคิดหรือนำสิ่งที่ดีงามมา เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาของ ตนเอง เช่น การอ่านสามก๊กจะทำให้รู้จักความคิด

และกลยุทธ์ของแต่ละคนได้ โคลงโลกนิตีสอนให้เห็นถึงคุณค่าของการทำดีไว้ความชั่ว นำตัวอย่างที่ดีมากำกับประพจน์ของตน นับว่าทำให้เกิดปัญญาต่อผู้อ่านและสังคม

คุณค่าทางศีลธรรม วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ๆ จะมีคุณค่าทางศีลธรรมแฝงอยู่เสมอ เช่น สามัคคี-เภทคำฉันท์ สอนในเรื่องความแตกสามัคคีว่าไม่ควรให้เกิดมีขึ้นในสังคม เพราะการทำให้สังคมแตกแยกจะเกิดความไม่สงบสุขในบ้านเมือง วรรณกรรมทางศาสนา เช่น ชาดกต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของคนที่มีประพจน์ศีลธรรมย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น เป็นต้น

คุณค่าทางวัฒนธรรม วรรณกรรมทำหน้าที่ส่งทอดวัฒนธรรมของชาติจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วรรณกรรมสุขุขทัยจะบ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคหนึ่งที่ชอบทำบุญปฏิบัติธรรม วรรณกรรมเรื่องอิเหนาจะทำให้ทราบถึงขนบประเพณีต่าง ๆ เช่น พิธีโลกันต์ (โกนจุก) ประเพณีการแต่งกาย เรื่องขุนช้างขุนแผนแสดงให้เห็นถึงประเพณีการเกิดการแต่งงาน การเผาศพ การประกอบอาชีพ การปลูกเรือน การกินอยู่หลับนอน เป็นต้น

คุณค่าทางประวัติศาสตร์ การบันทึกทางประวัติศาสตร์เป็นการบอกเรื่องราวอันเป็นจริงในขณะนั้น ๆ เช่น การรบกับพม่าที่ท่าดินแดง สงครามเก้าทัพ การทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในหนังสือตะเลงพ่าย นอกจากเหตุการณ์ของประวัติศาสตร์แล้ว ทำให้รู้จักบุคคลสำคัญ ๆ ของชาติเพื่อเป็นอนุสรณ์ของบรรพชนของชาติ เพื่อเป็นแบบฉบับให้คนรุ่นหลัง ๆ ต่อไป

คุณค่าทางจิตนาการ การที่บุคคลได้อ่านวรรณกรรมแล้วมีความคิดอย่างลึกซึ้ง มองเห็นว่าจะนำความคิดนี้ไปทำอะไรได้ต่อไป หรือมองภาพในปัจจุบันธรรมชาติว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาเทียบเคียงกัน เช่นในหนังสือนิราศสุพรรณของ

สุนทรภู่ที่เปรียบเทียบความคั้นของบอนทำให้หายคั้นได้ง่ายกว่าปากคนว่า

“ซุ่มนักผักตบช้อน บอนแขง
บอนสุพรรณหันแกง อร่อยแท้
บอนบางกอกดอกแสดง เหลือแหล่ แม่เอย
บอนปากยากจะแก้ ไม่สิ้นลิ้นบอน”

คุณค่าทางการใช้ภาษา การเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิด เป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เกิดรสชาติทางภาษา เกิดความประทับใจ ทำให้ผู้อ่านจดจำและนำภาษาที่ดีไปใช้ เช่น ในหนังสือสามก๊กฉบับวณิชกของยาขอบ ตอนจิวยี่พูดถึงความรักระหว่างกวนอูและเตียวหุยว่า “อันภริยาประดุจเสื้อผ้าอาภรณ์ เมื่อขาดเสียหยาแล้วยอมหาใหม่ได้ แต่เจ้าทั้งสองประดุจแขนซ้ายขวา ขาดแล้วไม่สามารถหาแทนใหม่ได้”

คุณค่าและทักษะเชิงวิจารณ์ การอ่านวรรณกรรมเรื่องใดก็ตามต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อเปรียบเทียบในแง่มุมต่าง ๆ เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน เราเห็นพฤติกรรมของขุนช้างจะลงความเห็นว่าเป็นคนเลวหรือไม่ ก็อาจทำให้มีความคิดในการหาเหตุผลใช้วิจารณ์ญาณ ซึ่งทำให้เกิดทักษะในการวิจารณ์ ไม่ใช่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกเป็นเกณฑ์และผู้วิจารณ์ก็ต้องมีความคิดว่าถ้าเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมของเราจะแก้ปัญหาลike อย่างไร สิ่งเหล่านี้ก็ย่อมทำให้เกิดทักษะในการวิจารณ์ที่ดี

คุณค่าที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจและทำให้เกิดศิลปกรรมด้านต่าง ๆ วรรณกรรมที่ผู้เขียนเผยแพร่มีหลายเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเกิดแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดวรรณกรรมใหม่ เช่น ประยูร จรรย์วงศ์ อ่านเรื่องขุนช้างขุนแผนแล้วนำไปเขียนเป็นการ์ตูน มีภาพขุนแผน ขุนช้าง นางวันทอง ตามจินตนาการของตนเอง เกิดการ์ตูนอีกเล่มหนึ่ง หรือจักรพันธ์ โปษยกฤต เขียนภาพบัตร ส.ค.ส. ก็ได้แรงบันดาลใจจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่นเดียวกัน หรือเพลงคำมั่นสัญญาก็ได้แรงบันดาลใจจากเรื่องพระอภัยมณี เป็นต้น

ชาวไทยทั้งหลายควรจะต้องช่วยกันพิทักษ์ และส่งเสริมการใช้ภาษาไทยของเรา เพราะภาษา เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติ ถึงแม้ว่าขณะนี้ ประเทศไทยของเรา กำลังเร่งให้ประชาชนคนไทย เข้าสู่สมาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 ก็ตาม ประชาชนคนไทยก็ต้องเข้าใจถึงภาษาไทยของชาติ ด้วยว่าเป็นมรดกล้ำค่า แสดงถึงอารยธรรมของไทย อันเป็นหัวใจของชาติ

ประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ชนชาติไทยได้สร้างอาณาจักรไทยมุง อ้ายลาว และน่านเจ้า เมื่อมีการติดต่อค้าขายกับชาวจีน ชาวจีนเรียกกลุ่มชนอ้ายลาวว่า “ไท” หรือ “ไต” หรือ “ไต” กลุ่มชนชาติไทยได้อพยพลงมาตามลำดับ ล่วงถึงพุทธศตวรรษที่ 18 พ่อขุนศรีนาวนำถม ได้ขยายอำนาจอยู่ที่เมืองเชลียง (ศรีสัชชนาลัย) และเมืองสุโขทัย ดั้งในศิลาจารึกหลักที่ 2 วัดศรีชุม ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 8-9 สะกดได้ว่า “...ในนครสระหลวง สองแคว, ปู่ชื่อพระยาศรีนาวนำถม...เป็น พ่อ...เสวยราชในนครหลวงสองอัน อันหนึ่งชื่อนครสุโขทัย อันหนึ่งชื่อนครศรีสัชชนาลัย...” นครสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองจนถึง พ.ศ. 1962 เกิด สงครามชิงราชสมบัติกัน อาณาจักรสุโขทัยก็รวมกับ กรุงศรีอยุธยาเป็นปรัสเซียเดียวกัน กรุงศรีอยุธยามี ชัยภูมิที่เหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนา เพราะเป็น ศูนย์กลางที่มีความสำคัญคือเป็นชุมทางของแม่น้ำ สายใหญ่ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี แม่น้ำ ป่าสัก แม่น้ำน้อย เพราะการคมนาคมในสมัยก่อน ต้องอาศัยแม่น้ำเป็นทางสัญจรไปมาค้าขายติดต่อกัน ตลอดถึงดินแดนบริเวณคาบสมุทรภาคใต้ลงมาและ ดินแดนโพ้นทะเลในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อกับค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย ดังปรากฏ หมู่บ้านชาวต่างประเทศในเกาะเมืองอยุธยาและ ไกลเคียง อันแสดงให้เห็นถึงความมั่นคง รุ่งเรือง และ ร่ำรวย ถ้าจะกล่าวอย่างปัจจุบันก็คือ กรุงศรีอยุธยา มีความมั่นคงทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและความ สัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ และดำรงความสำคัญ มากกว่า 4 ศตวรรษ จนถึง พ.ศ. 2310 และด้วย

ความเสียหายกล้าหาญของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ จึงบังเกิดเป็นกรุงเทพมหานครซึ่งพวกเราได้ได้อยู่กัน มาถึง ณ วันนี้ ล้วนสืบเนื่องมาจากบรรพชนผู้กล้า รักษาชาติไทยให้เจริญวัฒนาถาวร หากจะย้อนกลับไปอดีตจะพบเรื่องราวที่น่าศึกษาควรค่าแก่การ ยกย่องเชิดชู ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในจารึกต่าง ๆ เช่น ศิลาจารึกที่ได้ขุดค้นพบประมาณกันว่ามีไม่ต่ำกว่า 500 หลัก (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธิมะ, 2525, หน้า 45) นอกจากนี้ก็จะมีแหล่งโบราณคดี ต่างๆ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านเก่าจังหวัดกาญจนบุรี แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี บ้านทึกตำนาน จดหมายเหตุทั้งของไทย และชาวต่างชาติ ทำให้รู้ว่าชนชาติไทยมีความ เจริญรุ่งเรืองมายาวนานนับร้อยๆ ปี สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นมรดกล้ำค่าของคนไทยที่ควรช่วยกัน รักษาสืบไป

งานช่าง

งานช่างไทยเป็นมรดกและทรัพย์สินทาง ปัญญา จากความคิดสร้างสรรค์ศิลปกรรมอันล้ำค่า ของช่างในอดีต และสืบทอดต่อมายังชนรุ่นหลัง และบุคคลผู้สร้างสรรค์งานศิลป์ไทยนั้นนับวันก็จะ ลดน้อยลงจึงมีความจำเป็นที่คนไทยต้องช่วยกัน อนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ ฝึกอบรมให้งานช่างของ ไทยคงอยู่ตลอดไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้มีพระราชดำริสเนื่องใน วิโรภาสที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานใน พิธีเปิดนิทรรศการพิเศษเรื่อง การช่างศิลป์ไทย พ.ศ. 2536 ความตอนหนึ่งว่า

“...งานช่างศิลป์ไทย เป็นมรดกที่สำคัญยิ่ง ของชาติเพราะเป็นศิลปะ เป็นเครื่องแสดงให้เห็น สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต ของคนในชาติที่สืบทอดกันมายาวนานจนเป็น เอกลักษณ์ประจำชาติ...”

งานช่างศิลป์ไทยได้พัฒนาการเรื่อยมาตามลำดับ ปัจจุบันมีการเผยแพร่ให้กว้างขวาง นำมาซึ่งความเข้าใจ ความซาบซึ้งอันเป็นประโยชน์แก่การสืบสานงานช่างศิลป์ต่อไป กรมศิลปากรได้นิยามความหมายของช่างศิลป์ไทย ไว้กว้าง ๆ ว่า งานช่างศิลป์ไทยคือ “งานหรือสิ่งที่ทำโดยผู้ชำนาญในฝีมือ หรือศิลปะที่หมายถึงฝีมือทางการช่าง มีการแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้ประจักษ์เห็น และรวมทั้งสิ่งที่จำกัดเฉพาะจิตรศิลป์ด้วย เป็นงานหรือสิ่งที่ทำโดยผู้ชำนาญในการฝีมือที่เป็นคนไทย และทำในประเทศไทย”

ทุกคนคงเคยได้ยินคำว่า “ช่างสิบหมู่” มาบ้างแล้ว ช่างสิบหมู่นี้เป็นกลุ่มช่างหลวงที่ขึ้นทำเนียบกรมครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1911-2031) โดยกรมช่างสิบหมู่เป็นหน่วยงานราชการที่รวบรวมผู้มีฝีมือทางช่างศิลป์ เพื่อสร้างสรรค์ศิลปกรรมสนองพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ งานช่างสิบหมู่มีหลายประเภท ได้แก่ ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างแกะ ช่างสลัก ช่างหล่อ ช่างกลึง ช่างหุ่น ช่างรัก ช่างปูน ช่างนุ ช่างดิน ช่างฉลุ ฯลฯ ช่างสิบหมู่ในปัจจุบันเป็นหน่วยงานหนึ่งของสถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร มีสิบหมู่เช่นกัน แต่น้อยกว่าสมัยพระบรมไตรโลกนาถ 2 ช่าง คือช่างดินและช่างฉลุ

สถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร มีหน้าที่หลัก 4 อย่างคือ สร้างสรรค์ ดูแลรักษา ซ่อมบำรุง สืบต่อ งานศิลปกรรมประเภทประณีตจิตรศิลปะ คืองานละเอียดประณีต เป็นงานช่างโบราณ แบ่งเป็น 2 กลุ่มงาน ได้แก่

กลุ่มงานช่างเขียนและลายรดน้ำ ช่างเขียนเป็นหนึ่งในบรรดาช่างสิบหมู่ ถ้าปราศจากช่างเขียนเสียแล้ว งานศิลปะอื่น ๆ ก็อาจไม่ต้องกล่าวถึง เพราะก่อนจะสร้างผลงานศิลปะใด ๆ ก็ต้องเขียนขึ้นก่อนเพื่อใช้เป็นแบบร่าง กำหนดรูปแบบแล้วจึงนำไปปฏิบัติงานจริง ลักษณะของงานเป็นแบบประเพณีหรืออุดมคติ คนโบราณนิยมเขียนภาพเป็นพุทธบูชา เช่น ผนังโบสถ์วิหารที่เรียกว่าจิตรกรรมฝาผนัง ส่วน

ช่างลายรดน้ำ เป็นงานประณีตศิลป์ที่มีความงดงามมาก สำหรับใช้ตกแต่ง เครื่องใช้ของชาวบ้าน และเครื่องใช้ในพระพุทธศาสนา เช่น ตู้พระไตรปิฎก เป็นต้น งานช่างลายรดน้ำนี้เป็นงานประณีตศิลป์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ทั้งวิธีการเขียนลวดลาย การใช้เส้น การปิดทอง แสดงให้เห็นถึงจินตนาการของช่างแต่ละยุคสมัย สะท้อนความเป็นอยู่ของสังคมไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยเป็นอย่างดี

กลุ่มงานช่างโลหะและช่างศิราภรณ์ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามนุษย์รู้จักนำโลหะมาหล่อหลอมเป็นเครื่องมือใช้อย่างง่าย ๆ มาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ และพัฒนาการหล่อโลหะอย่างต่อเนื่อง และผู้ที่เป็นช่างหล่อนับเป็นช่างที่สำคัญยิ่งอีกแขนงหนึ่งในช่างสิบหมู่ งานช่างชนิดนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา เช่น การหล่อพระพุทธรูป ส่วนช่างศิราภรณ์ มีผลงานที่โดดเด่นคือการทำหัวโขน เป็นสิ่งที่บรรดานาฏศิลป์ให้ความสำคัญเพราะเป็นเสมือนครู ดังนั้นจึงมีพิธีบวงสรวงทั้งก่อนการแสดงและก่อนทำการสร้างหัวโขน ผู้สร้างหัวโขนต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและรู้เรื่องราวมเกียรติเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ถ่ายทอดภาพออกมาตามคุณลักษณะของตัวละครได้ชัดเจน

จากกลุ่มงานที่สถาบันศิลปกรรมรับผิดชอบ นี้รวบรวมช่างสิบหมู่อยู่ด้วย จึงใคร่อธิบายถึงช่างสิบหมู่พอสังเขปดังนี้

1. ช่างเขียน เป็นแม่บทของงานช่างในสมัยก่อนเรียกว่า “กะแผน วาดแบบ ให้แบบ” ช่างเขียนต้องฝึกวาดให้ได้ทั้งลายและภาพ ซึ่งแบ่งออกเป็นสี่กลุ่มคือ “กนก นารี กระบี่ คชะ” ดังนี้

กนก เป็นพวกลายต่าง ๆ ต้องรู้การออกลาย การผูกลาย

นารี เป็นพวกมนุษย์ เทวดา ที่สำคัญคือภาพพระและภาพนาง

กระบี่ เป็นจำพวกอมนุษย์ เช่น ยักษ์ ลิง อสูรต่าง ๆ

คชชะ เป็นจำพวกสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สัตว์หิมพานต์

งานที่สำคัญของหมวดนี้คือจิตรกรรมฝาผนัง นอกจากนี้ช่างเขียนยังต้องเข้าใจเรื่องใช้สีให้สวยงามอีกด้วย

2. ช่างแกะ เป็นการทำงานของช่างแกะรูปลาย ทั้งไม้ โลหะ งาช้าง และหิน ซึ่งการแกะวัสดุแต่ละชนิดย่อมแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การแกะทุกชนิดก็ต้องเขียนลวดลายก่อน งานแกะส่วนใหญ่จะเป็นงานแกะไม้ เช่น หน้าบัน บานประตู หน้าต่าง ส่วนงานโลหะนั้นมักเป็นเครื่องประดับทำให้เกิดความแวววาว เช่น กำไล แหวน เครื่องถม เป็นต้น

3. ช่างสลัก ในสมัยก่อนแบ่งช่างสลักออกเป็น 2 พวก คือช่างสลักของอ่อนที่เรียกกันว่าเครื่องสด เช่น การแทงหยวก แกะสลักผลไม้ และช่างสลักกระดาศคือการทำให้กระดาศเป็นลวดลายซึ่งตรงกับช่างฉลุในสมัยพระบรมไตรโลกนาถนั่นเอง

4. ช่างปั้น ความจริงคืองานปั้นปูนนั่นเอง โดยเฉพาะการปั้นพระพุทธรูป ในการปั้นดินอาจมีเทคนิควิธีการทำให้ดินมีความเหนียว ปั้นได้ง่าย ช่างปั้น ช่างหล่อ และช่างหุ่น อาจต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

5. ช่างหุ่น หุ่นหมายถึงตัวหรือรูปร่าง สิ่งที่จะทำเป็นหุ่นจึงเป็นคนหรือสัตว์ วัสดุที่ใช้มักเป็นไม้เนื้ออ่อน หรือกระดาศเท่านั้น งานหุ่นจึงเป็นงานที่ไม่คงทนถาวรนัก เช่น หุ่นกระบอก ช่างหุ่นนี้อาจรวมไปถึงช่างทำหัวโขนด้วย เพราะมีวิธีผลิตแบบเดียวกัน การทำหุ่นนี้สำคัญอยู่ที่การทำโครง เรียกว่าการผูกโครง ซึ่งมักทำด้วยไม้ไผ่ รูปร่างหุ่นจะงามหรือไม่ขึ้นอยู่กับโครงผูกโครง

6. ช่างหล่อ คือช่างหล่อโลหะ เป็นงานที่ทำมาช้านานแล้ว ดังปรากฏหลักฐานเป็นกลองมโหระทึก พระพุทธรูป กระจกกระจุก เชิงเทียน กระจาด เป็นต้น แต่งานหล่อที่สำคัญที่สุดก็คืองานหล่อพระพุทธรูป การหล่อโลหะโดยปกติจะใช้วิธีการไล่ขึ้นซึ่งซึ่งเป็นวิธีของช่างที่ทำให้ขึ้นซึ่งเป็นหุ่นละลายออกจนเป็นที่ว่างในพิมพ์ แล้วเททองที่หลอมเหลว

แล้วเข้าแทนที่ ก็จะได้รูปทองสัมฤทธิ์ที่มีแบบและลักษณะเช่นเดียวกับหุ่นขึ้นซึ่ง

7. ช่างปูน ลักษณะงานมีความหลากหลาย ตั้งแต่งานซ่อม งานสร้าง งานที่ไม่ต้องใช้ความประณีตมาก เช่น งานก่อปูนสอในการประสานอิฐให้เรียงต่อกัน จนถึงงานปูนปั้นที่ต้องทำอย่างประณีตและต้องเป็นช่างที่มีความชำนาญอย่างที่สุด เช่น วัตถุรองขุน จังหวัดเชียงรายในสมัยปัจจุบัน นับว่าเป็นงานช่างปูนที่มีความประณีตยิ่ง วัดราชโอรสารามและวัดเขมาภิรตารามเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างตามพระราชนิยม ก็มีความงามที่ไม่เหมือนวัดใด

8. ช่างรัก งานศิลปะไทยมักมีช่างรักแทรกอยู่ในหลายกระบวนการ ถือว่างานลงรักปิดทองเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่แสดงความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ การลงรักปิดทองเพื่อทำให้สิ่งของต่างๆ คงคุณสมบัติเดิมให้คงทนถาวรมากขึ้น

9. ช่างบุ “บุ” หมายถึง “ตีแผ่ให้แบนออกเป็นรูปต่างๆ ช่างบุจึงต้องอาศัยความชำนาญในการตีโลหะให้ขึ้นรูปตามที่ต้องการและช่างบุต้องมีความชำนาญในการประสมโลหะด้วย เพื่อจะช่วยให้เนื้อโลหะเหนียว ง่ายต่อการตีแผ่

10. ช่างกลึง การกลึงต้องอาศัยแบบที่บอกขนาดไว้เรียบร้อยแล้ว การกลึงต้องมีการขึ้นรูปทรงคร่าวๆ และกลึงให้ได้ตามรูปแบบที่กำหนดทั้งภายในและภายนอกของสิ่งที่กลึง เช่น กลึงดัลบ กลึงตัวหมากruk กลึงเขียนหมาก แล้วส่งช่างอื่นเพื่อตกแต่งให้งดงามต่อไป

งานช่างศิลป์ไทยไม่ว่าจะเป็นงานหัตถศิลป์หรือหัตถกรรมเป็นงานที่ต้องใช้ทักษะเทคนิคซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันมีค่าควรแก่การยกย่อง แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมานานเพียงใด คุณค่าก็ยังมีอยู่ เพราะงานช่างศิลป์ในอดีตก็ส่งผ่านมาถึงงานช่างศิลป์ในปัจจุบันและประยุกต์ไปสู่การใช้สอยแบบใหม่ๆ เพิ่มขึ้น สิ่งที่เป็นคุณค่าของงานช่างศิลป์ไทยประการหนึ่งคือ งานที่ทำด้วยมือเป็นงานที่ประณีต มีทักษะฝีมือที่ผ่านการฝึกฝนอย่างเข้มข้น มีรากฐานแห่งภูมิปัญญา ความคิด งานทุกชิ้นที่ทำ

จึงมีจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ของช่าง ทำให้ งานช่างของไทยมีเสน่ห์และคุณค่าอย่างแท้จริง

“ช่างเชี่ยวชาญชาญเป็นงานช่าง
ช่วยสร้างช่วยสรรค์เป็นงานศิลป์
เป็นทิพย์เป็นไทยให้แผ่นดิน
ไม่สุดไม่สิ้นสืบวิญญาณ
ช่างเขียน ช่างปั้น แกะสลัก
หล่อ กลึง หนูนุ รัก บุญประสาน
คือช่างสิบหมู่บันดาล
สายธารเส้นทางแห่งช่างไทย”

สถาปัตยกรรมไทย

สถาปัตยกรรมไทยหมายถึง ศิลปะการ ก่อสร้างของไทย อันได้แก่ อาคาร บ้านเรือน โบสถ์ วิหาร วัง สถูป และการก่อสร้างอื่น ๆ การก่อสร้าง บ้านเรือนของแต่ละท้องถิ่นย่อมแตกต่างกันตาม คตินิยมและสภาพภูมิศาสตร์ แต่สิ่งก่อสร้างทาง พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะแตกต่างกัน และความเชื่อ ความศรัทธาเหมือนกัน มักเป็นสถูป เจดีย์ วิหาร โบสถ์ พระราชวัง

ในช่วงต้นของการตั้งกรุงสุโขทัย รูปแบบ สถาปัตยกรรมหลายแห่งปรากฏร่องรอยการรับ อิทธิพลศิลปะขอมโบราณและได้มีการพัฒนารูป แบบเฉพาะขึ้น ได้แก่ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือ เจดีย์ทรงดอกบัวตูม มีเรือนธาตุสูง ส่วนยอดคล้าย ดอกบัวตูม นอกจากนี้ยังนิยมสร้างเจดีย์แบบลังกา หรือเจดีย์ทรงระฆัง ซึ่งส่วนฐานจะตกแต่งด้วย พระพุทธรูปและประติมากรรมรูปสัตว์ อาคารอีก ประเภทหนึ่งที่พบแพร่หลายในสุโขทัยคือ มณฑป ซึ่งภายในบรรจุพระพุทธรูปขนาดพอดีกับอาคาร สันนิษฐานว่าเป็นคติสอดคล้องเรื่องการประทับใน คันธกุฎีของพระพุทธเจ้า

ในสมัยอยุธยาอยุธยาต้น รูปแบบอาคาร สถาปัตยกรรมส่วนหนึ่งปรับมาจากสถาปัตยกรรม เจดีย์ทรงปราสาท ศิลปะลพบุรีหรือเขมร สถาปัตยกรรม อีกแบบหนึ่งคือเจดีย์ทรงระฆัง ส่วนอาคารประเภท อุโบสถและวิหารมีลักษณะแผนผังเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไบเซมาปิดกรอบ ๆ อุโบสถ มีวิหารเป็นอาคารประกอบ

มักนิยมสร้างทางทิศตะวันออก ในยุคอยุธยาตอน กลางคงมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบเดิม มีการ เปลี่ยนแปลงบ้างในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราชที่นิยมทำฐานอาคารเป็นรูปโค้งคล้ายฐาน ลำเกาหรือหย่อนท้องช้าง

ในยุครัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างบ้าน แปรเมืองใหม่หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว ทรงมี แนวคิดว่าจะทำบ้านเมืองให้ดงามเหมือนดังเช่น กรุงศรีอยุธยาอย่างรุ่งเรือง จึงมีแผนผังและองค์ ประกอบทางสถาปัตยกรรมจำลองจากกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 มีแนวคิดทาง สถาปัตยกรรมตามพระราชานิยมจึงนิยมสร้างเครื่อง บนแบบเรียบง่าย ไม่มีช่อฟ้า หางหงส์ หน้าบัน ตกแต่งด้วยปูนปั้นและกระเบื้องเคลือบในรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ก็มีการสร้างวัดขึ้นหลายวัด ยังคง รักษาแบบสถาปัตยกรรมแบบเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ หลังจากนั้นเป็นช่วงที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงตามแนวตะวันตก การสร้างวัดน้อยลง แต่มีการสร้างโรงเรียนและโรงพยาบาลเพิ่มขึ้น แต่ สำหรับประชาชนที่มีจิตศรัทธาหรือฐานะดีก็มีการ สร้างวัดในชุมชนของตนเป็นการสืบทอดพระพุท ธศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

ดนตรีไทย

มนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใดย่อมมีความ ต้องการความรื่นเริงบันเทิงใจ เพื่อเป็นการพัก ผ่อนหลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำมาหากินตาม ปกติวิสัยแล้ว ความรื่นเริงบันเทิงใจนั้นก็คงไม่มี อะไรดีไปกว่าการร้องรำทำเพลง การร้องรำทำเพลง ก็จำเป็นต้องมีเครื่องมือต่าง ๆ มาประกอบเพื่อให้ เกิดความสนุกครึกครื้น การศึกษาเรื่องเครื่องดนตรี โบราณของชนชาติไทยในดินแดนจีนได้หลักฐาน หลายอย่าง เช่น กลองชนิดหนึ่งที่จีนใช้อยู่จนทุก วันนี่คือกลองน่านตั้งกู อันหมายถึงกลองชาวใต้ ชาวใต้ในที่นี้หมายถึงกษัตริย์ของอาณาจักรมอญ ซึ่งนักประวัติศาสตร์รับรองว่า “มอญ” ในสมัยนั้นคือ ชนชาติไทย และกลองน่านตั้งกูมีลักษณะเช่น

เดียวกันกลองทัดของไทยนั่นเอง แสดงว่าคนไทยมีเครื่องดนตรีใช้มานานแล้ว และเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งก็คือ “แคน” ซึ่งต่อมาก็พัฒนาเป็นขลุ่ย ปี่ ชนิดต่าง ๆ สรุปว่าคนไทยมีเครื่องดนตรีใช้มานานแล้ว

ในสมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงได้ประดิษฐ์อักษรไทยและได้จารึกลงในหลักศิลาไว้ว่า “เสียงพาทย์ เสียงพิณ เสียงเลื้อน เสียงขิม...” แสดงให้เห็นว่า สมัยนั้นดนตรีไทยมีความเจริญกว้างขวาง มีทั้งเครื่องดีด ได้แก่ พิณ เครื่องเป่า ได้แก่ ปี่ ขลุ่ย เครื่องตี ได้แก่ ระนาด ฆ้อง กลอง เครื่องสี ได้แก่ ซอ เป็นต้น

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นยุคที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีการนิยมเล่นดนตรีมากจนพระเจ้าแผ่นดินต้องออกกฎมณเฑียรบาลในรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถว่า “...ห้ามขับร้องเพลงเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ดีดกระจับปี่ ดีโชนทับ ในเขตพระราชฐาน” ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานว่ามีเครื่องดนตรีครบทุกประเภท ดังนี้

เครื่องดีด ได้แก่ กระจับปี่ จะเข้ พิณเพี้ยะ พิณน้ำเต้า

เครื่องสี ได้แก่ ซอสามสาย ซออู้ ซอด้วง

เครื่องตีไม้ ได้แก่ กรับพวง กรับคู่ กรับเสภา ระนาดเอก

เครื่องตีโลหะ ได้แก่ ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องคู่ ฆ้องชัย ฆ้องโหม่ง ฉิ่ง ฉาบ มโหระทึก

เครื่องตีหนัง ได้แก่ ตะโพน (ทับ) โทน รำมะนา กลองทัด กลองตุ๊ก

เครื่องเป่า ได้แก่ ปี่ใน ปี่กลอง (คงมีพวกปี่มอญและปี่ชวาด้วย) ขลุ่ย แตรงอน

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงฟื้นฟูการดนตรีให้เจริญรุ่งเรือง โดยทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์และดาหลังให้สมบูรณกว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเพื่อใช้ในการแสดงละครและแสดงโขน ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาและรามเกียรติ์ขึ้นอีกเพื่อใช้ในการแสดงละครและโขน และพระองค์ทรง

พระอัจฉริยะในการทรงขอเป็นยอดอีกด้วย รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโปรดการดนตรีมากนัก แต่มิได้ทรงห้ามเจ้านายในวัง จึงทำให้เจ้านายในวังมีส่วนอุปถัมภ์การดนตรีไปด้วย ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชาชนนิยมเล่นแล้วลวกันมาก พระองค์ทรงเห็นว่าไม่ใช่ของไทยแท้จึงทรงออกพระราชบัญญัติให้เลิกเล่นแล้วลวและทรงพยายามส่งเสริมให้มีการเล่นดนตรีไทยอย่างแท้จริง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสยุโรป อินเดีย และประเทศต่าง ๆ ทำให้การดนตรีขยายแยกออกไปอีก อาทิ มีการแสดงละครหลายรูปแบบ มีการบรรเลงแตรวง มีการพัฒนาเครื่องดนตรี ได้แก่ กลองตะโพนให้ใช้ไม้ฉนวนตี เพราะทำให้เสียงกังวานไพเราะขึ้น มีปี่พาทย์ไม้ฉนวนเรียกว่าปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ใช้กับบทละครแบบใหม่ ซึ่งดัดแปลงมาจากโอเปร่า ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์นี้ฟังไพเราะมากขึ้น นอกจากนี้การดนตรีได้พัฒนารูปแบบเพิ่มขึ้นมากมาย มีการนำเครื่องดนตรีต่าง ๆ มารวมเพิ่มขึ้นในวง มีการรรมนักดนตรีที่มีฝีมือเข้าด้วยกัน ทำให้ดนตรีไพเราะขึ้น ครั้นถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การดนตรีได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้น เพราะในรัชสมัยนี้ นอกจากจะมีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศมาแล้ว ยังมีผู้ไปศึกษาทางยุโรปกลับมาประเทศไทย จำนวนไม่น้อย ได้รับอิทธิพลในเรื่องศิลปะและการแสดงมาด้วย จึงทำให้มีการแปรเปลี่ยนไปหลายอย่าง เช่น มีละครพูด ละครร้อง ละครสังคีต ทั้งยังมีนักดนตรีเกิดขึ้นหลายคน ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในการแสดงละครถึงกับทรงแสดงและทรงพระราชนิพนธ์บทละครด้วยพระองค์เอง เช่น บทละครเรื่องไผ่พาง และพระร่วง เป็นต้น ล่วงมาถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การดนตรีจึงสร้างซาไป แม้กระนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงศึกษาด้านดนตรีไทย ทรงสามารถเล่นดนตรีไทย ทรงพระราชนิพนธ์

เพลงไทยไว้ถึง 3 เพลง คือ ราตรีประดับดาว เขมรลออองค์ และโหมโรงคลื่นกระทบฝั่งสามชั้น นอกจากนี้ยังมีนักดนตรีที่ควรกล่าวถึง 2 ท่านคือ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) และ ครูมนตรี ตราโมท ซึ่งได้แต่งเพลงไว้หลายเพลง

สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นระยะภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ดนตรีไทยไม่ได้รับความนิยมเพราะรัฐบาลไม่ส่งเสริมดนตรีไทย โดยให้เหตุผลว่าดนตรีไทยไม่เหมาะสมกับชาติที่กำลังพัฒนาให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ มีการสั่งห้ามโดยเคร่งครัดแม้กระนั้นหลวงประดิษฐไพเราะก็ยังคงแต่งเพลงต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ ทำให้เกิดเพลงแสนคำนึงเถา กราวรำเถา แยกเงาะ และแขกช่อมพล เป็นต้น ตอนปลายรัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระอนุชาได้ทรงเริ่มพระราชนิพนธ์เพลงไทยสากลและเพลงสากลขึ้น เพลงแรกคือ แสงเทียน และต่อมาทรงพระราชนิพนธ์เพลงสายฝน เพลงชะตาชีวิต เพลงใกล้รุ่ง เพลงคำหวาน เพลงดวงใจกับความรัก เพลงพระราชนิพนธ์เหล่านี้มีดีแตกต่างไปจากเพลงของนักประพันธ์เพลงไทยสากลในยุคนั้น ถือได้ว่าเป็นเพลงที่บรรเลงยาก ร้องยาก เพราะใช้โน้ตครึ่งเสียงและกุญแจเสียงไม่ชัดเจน แต่ก็นับเป็นการล้ำหน้าความสามารถของนักประพันธ์เพลงไทยเป็นอย่างมาก เข้ามาตรฐานเพลงที่นิยมสูงสุดในทวีปยุโรปและอเมริกาที่ฝรั่งกล่าวสรรเสริญ นอกจากนี้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงเป็นจำนวนมากมายหลายสิบเพลงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชยังทรงพระอัจฉริยภาพในการทรงดนตรีหลายชนิดเป็นที่ประจักษ์ทั้งแก่ชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ จนได้รับพระราชสมัญญาว่า “เอกอัครศิลปิน” อีกทั้งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงโปรดดนตรีไทยอย่างที่สุด ทรงบรรเลงดนตรีไทยได้ทุกชนิด ทรงใฝ่พระราชหฤทัยอย่างจริงจัง

สรุปว่า เครื่องดนตรีไทยทุกชนิด ตามที่ได้

กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้นล้วนแต่มีเอกลักษณ์ทั้งเครื่องดนตรี ระบบเสียงและลักษณะการบรรเลงเป็นของตนเองมาแต่อดีต พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงเป็นนักดนตรีและทรงอุปถัมภ์ดนตรีไทย เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฯลฯ จึงทำให้มีครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงหลายท่าน สืบทอดมา เช่น พระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก) พระยาประสาธดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ครูมนตรี ตราโมท ฯลฯ

ดนตรีสากลเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์สนพระทัยในดนตรีสากล เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒนวรราชเจ้าหญิงสุพัชร์ประจงวงศ์ ทำให้เกิดพัฒนาการดนตรีไทยแบบสากลและเป็นที่นิยมแพร่หลายในเวลาต่อมา

เอื้อ สุนทรสนาน ได้ก่อตั้งวงดนตรีสุนทราภรณ์ขึ้น นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมทางการดนตรีไทย วงดนตรีสุนทราภรณ์มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์และวัฒนธรรมในการฟังเพลงของคนไทยยุคใหม่ โดยมีนักประพันธ์เพลงและนักดนตรีที่มีความสำคัญหลายท่าน เช่น ท่านผู้หญิงพวงร้อย อภัยวงศ์ สมาน กาญจนะผลิน สง่า อารัมภีร์ พยงค์ มุกดา ไพบุญย์ บุตรขัน ฯลฯ

บรูซ แกสตัน นักดนตรีต่างชาติแต่มาอยู่ในประเทศไทยจนเป็นสมาชิกของสังคมไทย ผู้ก่อตั้งวงดนตรี “ฟองน้ำ” สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่เรียกว่า เวลต์มิวสิก ก็ดี หรือทอด้ ทองดี ผู้นำสำเนียงดนตรีพื้นบ้านไทยมาพัฒนาให้เกิดความหลากหลาย เป็นความเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย และดำเนินต่อไปอย่างไม่วันสิ้นสุด

ชาติไทยเป็นชาติที่มีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล บรรพชนไทยได้รังสรรค์สิ่งต่างๆ ไว้อย่างสวยงามสดงดงามให้ลูกหลานได้ชื่นชมเป็นสมบัติอันล้ำค่าสืบทอดเป็นมรดกไว้ให้เห็นความรัก อิสระ เสรี เป็นเอกราชสืบต่อมาจนทุกวันนี้

สิ่งที่ทรงคุณค่านี้จะมีในชาติที่พัฒนาแล้วเจริญด้วยศิลปวัฒนธรรมซึ่งบรรพชนได้ส่งมอบไว้ให้โลกได้เห็น ได้ประจักษ์และยกย่องเชิดชู อันถือเป็นมรดกไทยที่เราทุกคนจะต้องช่วยกันรักษาสืบทอดให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2552). *เส้นทางมรดกทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินยะ. (2525). *หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2550). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ลำจุล ฮวบเจริญ. (2554). *ประวัติศาสตร์และพงศาวดารสยาม*. กรุงเทพฯ: ดวงกมลพับลิชชิ่ง.
- ศิลปวัฒนธรรมไทย**. (2552). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- อนุรักษ์ ปัญญาอนุเคราะห์. (2553). *ประวัติศาสตร์ชาติสยาม*. กรุงเทพฯ: รากแก้วบุ๊ค.
-